

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2001-02-18

UDK 314.7(497.4-14)"19"

VPLIV SELITVENIH GIBANJ NA SPREMINJANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV V PIRANU SREDI 20. STOLETJA

Ivica PLETIKOSIĆ

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 18

IZVLEČEK

V tej kratki predstavitvi gibanja števila prebivalstva v Piranu v 20. stoletju je poudarek na obdobju, ko se je število prebivalcev najbolj intenzivno spreminjalo. To je vsekakor šesto desetletje obravnavanega stoletja, čas nekako od spomladanskih volitev leta 1950, do popisa prebivalstva na pomlad 1961.

Gibanje števila prebivalcev v omenjenem desetletju je izračunano na podlagi arhivskih virov in statističnega gradiva. Izsledki raziskave kažejo, da je v preučevanem desetletju mesto skoraj v celoti zamenjalo svoje prebivalstvo. Staroselcev je ostala približno desetina.

Geopolitični dejavniki opisani v članku so sicer bistveno vplivali na število prebivajočih v mestu, vendar ne gre prezreti fizičnogeografskih dejavnikov, ki so onemogočili širjenje mesta (in s tem dviganje števila njegovih prebivalcev) in katere pričujoče delo ne obravnava.

Ključne besede: migracije, Piran, 20. stoletje

THE IMPACT OF MIGRATION MOVEMENTS ON THE CHANGING OF THE NUMBER OF PIRAN INHABITANTS IN THE MID-20th CENTURY

ABSTRACT

An emphasis on this brief presentation of the changing of the Piran population in the 20th century is on the period when the number of its inhabitants was changing most intensely. This is no doubt the 6th decade of the dealt with century, the time from the spring elections in 1950 to the census in spring 1961.

The changing of the number of people living in Piran in the above mentioned decade has been calculated on the basis of archival sources and statistical materials. The results show that during the studied decade the town changed its population almost in full. Only about 10% of the indigenous population remained there.

Although the geopolitical factors described in this article had a great impact on the number of people living in the town, we should not overlook the physical-geographic factors that prevented expansion of the town (and thus the number of its inhabitants) and are not dealt with in the present article.

Key words: migrations, Piran, 20th century

UVOD

To delo je v bistvu nadaljevanje avtorjevega članka iz 20. številke pričujoče revije. Obilica novega gradiva, obdelanega po izidu 20. številke Annales (predvsem Letni pregledi gibanja prebivalstva 1948-1951 in Register imigrantov 1952-1956) omogoča dokaj natančno izračunavanje gibanja števila prebivalcev v mestu v času, ko so bile migracije najbolj intenzivne.

Množične migracije, ki so potekale v Piranu v šestem desetletju 20. stoletja, nimajo primerjave v novejši zgodovini mesta. Podobne nagle spremembe števila prebivalstva je mesto spoznalo ob srednjeveških kugah. Torej zaradi povečane umrljivosti bolj kot zaradi izselitev.

Za objektivno dojetje obsega v članku obravnavanih migracij, je potrebno poznati gibanje števila prebivalstva v mestu vsaj pol stoletja pred eksodusom, v času, ko je bilo najbolj obljudeno. To je bilo v začetku 20. stoletja, v zadnjih letih obstoja Avstro-ogrskega cesarstva. Od razpada habsburške monarhije je število

Pirančanov padalo ali stagniralo. Izjema je le obdobje neposredno po povojnem eksodusu. Ta trend se do danes ni ustavil, zato ima mesto ob koncu obravnavanega stoletja za polovico manj prebivalstva kot ob njegovem začetku.

GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA V MESTU OD ZAČETKA 20. STOLETJA DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Po zadnjih dveh Avstrijskih štetjih prebivalstva je imel Piran čez 7.000 prebivalcev (1900 - 7.006; 1910 - 7.379) (Cadastre, 1946, 528). Glede na tendence priselitev v desetletju pred zadnjim popisom (PAK. PA, P 10) in na splošno gospodarsko blagostanje mesta v tem času, je število njegovih prebivalcev do začetka prve svetovne vojne lahko samo raslo.

Prva svetovna vojna je spremenila politične zemljevide preučevanega prostora in s tem vplivala na širše mestno migracijsko zaledje. Glavno mesto nove državne tvorbe, ki si je po prvi svetovni vojni lastila občino

Riepilogo dei computi giornalieri di Sezione⁽¹⁾

Comune di PIRANO Provincia di ISTRIA

SEZIONI	Num. dei fogli	POPOLAZIONE PRESENTE			SEZIONI	Num. dei fogli	POPOLAZIONE PRESENTE		
		MF	M	F			MF	M	F
Q - 1	495	1884	795	1089					
Q - 2	483	1570	639	931					
Q - 3	489	1623	684	939					
Q - 4	-	-	-	-					
B - 5	153	567	253	314					
B - 6	123	459	226	233					
B - 7	-	-	-	-					
C - 8	116	416	212	234					
C - 9	159	791	404	387					
C - 10	253	1123	547	576					
C - 11	211	941	456	485					
C - 12	242	1177	615	562					
C - 13	-	-	-	-					
D - 14	148	631	308	323					
D - 15	-	-	-	-					
E - 16	133	675	333	342					
E - 17	136	657	336	321					
F - 18	113	582	278	304					
F - 19	58	291	161	130					
F - 20	78	406	192	214					
Totale	3390	13123	6437	7314					

(1) Usare, separatamente, un modulo per i fogli di famiglia ed uno per i fogli di convivenza.

VIII CENSIMENTO GENERALE DELLA POPOLAZIONE - 21 Aprile 1936 - XIV

Riepilogo dei computi giornalieri di Sezione⁽¹⁾

Comune di PIRANO Provincia di ISTRIA

SEZIONI	Num. dei fogli	POPOLAZIONE PRESENTE			SEZIONI	Num. dei fogli	POPOLAZIONE PRESENTE		
		MF	M	F			MF	M	F
Q/1	3	24	18	6					
Q/2	6	116	58	58					
Q/3	-	-	-	-					
Q/4	3	19	19	-					
B/5	5	201	229	12					
B/6	1	4	1	3					
B/7	14	23	23	-					
B/8	1	5	5	-					
B/9	1	8	8	-					
B/10	-	-	-	-					
B/11	-	-	-	-					
B/12	2	10	9	1					
B/13	-	-	-	-					
B/14	1	10	10	-					
B/15	-	-	-	-					
E/16	-	-	-	-					
E/17	-	-	-	-					
E/18	-	-	-	-					
E/19	-	-	-	-					
E/20	-	-	-	-					
Totale	27	520	440	80					
9. 6.	4	-	-	-					

Sl. 1: Zbirni podatki osmega Italijanskega splošnega popisa prebivalstva z dne 21. 4. 1936 za občino Piran. Foto 1: VIII censimento generale della popolazione - 21 Aprile 1936 - XIV. Riepilogo dei computi giornalieri, Comune di Pirano, Provincia d'Istria.

(Kraljevina Italija), je ležalo približno enako daleč kot glavno mesto stare države (Avstro-ogrsko), le da skoraj diametralno nasprotno. V stari državi so državni uslužbenci prihajali s severa, v novi pa z juga.

Povojne spremembe so se odrazile tudi v zmanjšanju števila meščanov. Padanje števila slednjih se je ustavilo nekje med številkami 5 in 6 tisoč. V zadnjem splošnem popisu prebivalstva, ki ga je fašistična Kraljevina Italija izvedla na ozemlju svoje države (PAK. PA, P 36 - po veliki gospodarski krizi), so popisovalci našli 5.236 prebivalcev v mestu, 5.855 v ožjem mestnem zaledju in 1.279 v skoraj povsem Slovenskih vaseh nad dolino reke Dragonje. Spomladi leta 1936 naj bi po teh podatkih (slika 1) v občini prebivalo 12.370 oseb, ali nekaj več kot ob samem začetku stoletja (Pletikosić, 1999, 22).

SPREMINJANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA OD KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE DO SPOMLADANSKIH VOLITEV LETA 1950

Ko so enote Jugoslovanske armade 1. 5. 1945 zasedle SZ Istro, se je v Piranu končalo skoraj četrt stoletja dolgo obdobje fašizma. Na osnovi Beograjskega (9. 6.) in Devinskega (20. 6.) sporazuma je bila Julijska krajina z Morganovo (modro) črto (linijo) razdeljena na cono A (zahodni del Julijske krajine) in cono B (vzhodni del Julijske krajine - do rapalske meje), v kateri je bil tudi Piran in ki je bila pod zasedbo in vojno upravo Jugoslovanske vojske (Marin, 1992, 164).

Še ne pol leta po koncu druge svetovne vojne je oktobra 1945 nova oblast popisala prebivalstvo Istre. Glede na rezultate te tako imenovane Rogličeve ankete (Cadastre, 1946, 528, 583) - mesto 5.035 prebivalcev, občina pa 11.391, je mesto drugo svetovno vojno preživelo brez večjih demografskih pretresov, ne upoštevajoččasne migrante in begunce, seveda (Pletikosić, 2000, 219-221). Vojaki Jugoslovanske Armade so delno nadomestili prebivalstvo, ki ga je izgubila občina.

Za meščane Pirana se je začelo obdobje precejšnje negotovosti. Politični in gospodarski ukrepi Vojne uprave jugoslovanske armade (VUJA) jim niso vlivali upanja v boljši jutri, ker so hote ali nehote prizadejali škodo predvsem prebivalstvu italijanske narodnosti. Vpeljava jugolire, ki jo v coni A niso priznavali, je oteževala vzdrževanje tradicionalnih vezi s Trstom vsem Pirančanom, vendar so začetni ukrepi ljudske oblasti prizadejali največ škode najvišjemu, torej gospodarsko najmočnejšemu in hkrati številčno najšibkejšemu sloju prebivalstva. Omenjena elita je v Avstro-ogrskem času predstavljala jedro iridentističnega gibanja (de Castro, 1999), v obdobju Kraljevine Italije, pa je bila v močno oporo fašističnim oblastem.

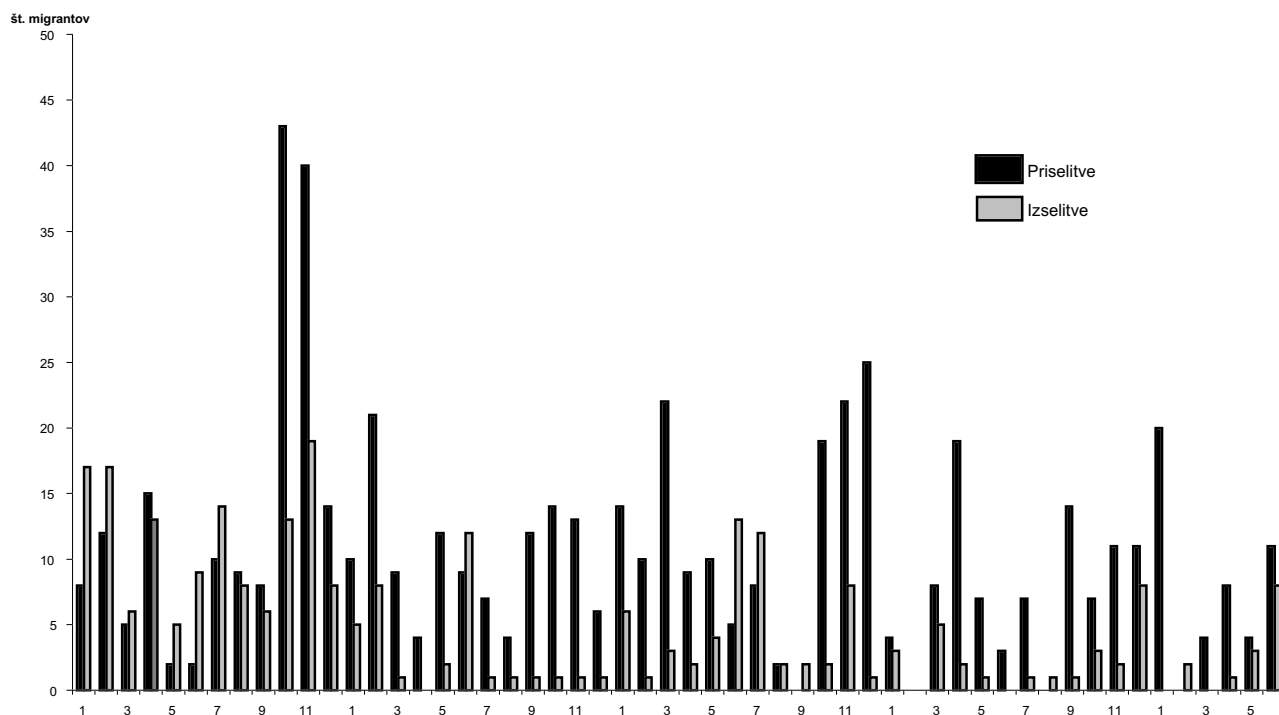
Če so zaplembe premoženja, nacionalizacijski postopki, odprava kolonata in agrarna reforma ekonomsko

uničevali samo tako imenovano družbeno smetano, pa so Ljudska sodišča, predvsem pa Epuracijske komisije segale tudi v nižje sloje. Z odvzemom (stalnim ali začasnim) osnovnih državljanskih pravic (perdita perpetua dei diritti civili, interdizione dai pubblici uffici, proibizione di professione, esercizio, arti, industria, commercio e simili), so komisije ekonomsko ogrozile večino tistih oseb, ki so med vojno tako ali drugače sodelovale z režimi sil osi (fašistično Kraljevino Italijo, Republiko Salo, nacistično Nemčijo). Od začetka julija 1947 do konca septembra istega leta je piranska Epuracijska komisija obravnavala čez 400 oseb (PAK. PA, ZEK), kar je predstavljalo skoraj desetino meščanov.

Najhujši ekonomski udarec pa je celotno prebivalstvo SZ Istre doživelo v začetku leta 1947. Ker takratni oblastniki takrat še niso vedeli, kako velik kos pogače (ozemlja) so si prislužili z zmago v drugi svetovni vojni in kako bo potekala končna meja med Italijo in Jugoslavijo, so za vsak slučaj z vprašljivih ozemelj deportirali večino sredstev za proizvodnjo. Vse motorne ladje so bile odpeljane v Dalmacijo (Terčon, 1989, 125). V izolskih tovarnah ribjih konzerv so demontirali večino strojev, delavcem pa so celo jemali njihovo osebno orodje (Kramar, 1992, 176-177). V rudniku črnega premoga Sečovlje so odžagali kovinski rudniški stolp, ter ga odpeljali v Rašo. Sicer pa so se podobno (sočasno) Angleži obnašali v Pulju. Iz starih Avstro-ogrskih vojašnic so odnašali celo umivalnike in straniščne školjke (Crnica, 2000).

Naštetemu navkljub, so se po podatkih iz občinskih Registrov priseljenega in odseljenega prebivalstva (Graf 1) (PAK. PA, R 1; PAK. PA, R 2; Pletikosić, 2000, 223) ter Letnih pregledov gibanja števila prebivalstva (PAK. PA, LP 48; PAK. PA, LP 49; PAK. PA, LP 50; PAK. PA, LP 51), Pirančani vse do volitev spomladi leta 1950 le posamično izseljevali (pretežno inteligenca). V zgodnjem povojnem času je bil migracijski saldo pozitiven, saj se je od začetka leta 1946 do konca leta 1949 odselilo 252 oseb, priselilo pa 526, ali dvakrat več. Ker je bil tudi naravni prirastek pozitiven in sicer poprečno 70 novih rojstev več kot smrti letno v letih 1946, 1947 in 1948 (PAK. PA, SP 46-49) se ti podatki dokaj dobro ujemajo s številom meščanov zabeleženim v Letnem pregledu gibanja stalnega prebivalstva za januar leta 1948 (5.536) (PAK. PA, LP 48). Še več, tudi število prebivalstva v decembru (5.605) je po istem viru dokaj blizu številu prebivalstva, ki ga za mesto navaja popis prebivalstva iz leta 1948 (5.350) (P 48).

Letni pregled gibanja stalnega prebivalstva Piranskega Prijavnega urada za leto 1949 (PAK. PA, LP 49) ob koncu decembra beleži 5.605 prebivalcev v mestu. Politične in gospodarske spremembe v letu 1947, torej niso bistveno vplivale na število meščanov.

Graf 1: Migracijski saldo v Piranu od januarja 1946 do junija 1950 (PAK. PA, R 1; PAK. PA, R 2).

Grafico 1: Saldo migratorio a Pirano dal gennaio 1946 al giugno 1950 (PAK. PA, R 1; PAK. PA, R 2).

MIGRACIJSKI SALDO IN ŠTEVILO PREBIVALCEV OD LETA 1950, DO POPISA PREBIVALSTVA V LETU 1956

Z letom 1950 je Prijavni urad začel drugače računati število prebivalcev v mestu. Januarja naj bi po novem v Piranu prebivalo 6.068 oseb, ali skoraj 500 več kot pred novim letom 1950. V rubriko za december tega leta je vpisana številka 5.953 (PAK. PA, LP 50).

Obravnavano leto so najbolj zaznamovale spomladanske volitve v okrajna ljudska odbora Koper in Buje (Beltram, 1986, 284-290) na katerih se je Italijansko prebivalstvo regije s svojo relativno visoko abstinenco in precejšnjim številom neveljavnih glasovnic, kar precej zamerilo oblastnikom. Ti so posledično spremenili migracijsko politiko. Ne samo, da migracij niso več ovirali, še spodbujati so jih začeli, predvsem odselitve. Nekateri učenci piranske Pomorske šole so tisti čas ponoči hodili od veže do veže in vzklikali proti italijanska gesla. V prvih štirih mesecih leta 1950 Prijavni urad sploh ne zabeleži primerov emigracije (v PAK. PA, R 2 so zabeleženi trije), v naslednjih osmih mesecih, pa se je izselilo čez 200 oseb.

Po Letnem pregledu za leto 1951 je mesto v začetku leta gostilo 5.953 prebivalcev. Le nekaj manj jih je imelo na koncu avgusta. Takrat pa so občinski uradniki ugotovili, da število prebivalcev po njihovih evidencah ne ustreza realnosti v mestu. Rezultat analize dejanskega stanja je bilo poročilo Prijavnega urada, datirano z dnevom 20. 10. 1951 (PAK. PA, Relazione 51). V njem

priznavajo, da je bilo v obdobju od 1. 1. 1949 do 30. 9. 1951 (33 mesecev) poleg 303 legalno izseljenih oseb še 564 takih, ki so se izselile mimo Prijavnega urada (fuori ufficio) in da v tistem trenutku v mestu biva 4.921 oseb. Podana je še njihova nacionalna sestava (PAK. PA, Prospetto 51). Italijanov je bilo 4.419, Slovencev 439, Hrvatov 44, Nemcev 9 in drugih 11 (Pletikosič, 2000, 224).

Novo število prebivalcev (4.921) so vpisali v rubriko za september, tako da je med obema mesecema za več kot 1000 oseb razlike. Do konca leta 1951 se navedeno število prebivalstva ni bistveno spremenilo. Naravni prirastek je bil pozitiven (živorojenih 78, umrlih 66), migracijski saldo pa negativen (priseljenih 77, odseljenih 108).

Letni pregledi demografskega gibanja prebivalstva za naslednja leta najverjetneje niso ohranjeni, ali niso bili niti narejeni. Ohranjena pa sta še dva registra (PAK. PA, R 3; PAK. PA, R 4), ki podajata migracijski saldo mesta od začetka januarja 1952, do konca oktobra 1955 (Graf 2) in se tako neposredno navezujeta na obdobje, ki ga obravnavajo Letni pregledi demografskega gibanja prebivalstva (1948-1951).

Na podlagi obeh omenjenih registrov, Letnega pregleda o gibanju stalnega prebivalstva za leto 1951 ter popisov prebivalstva v letih 1956 in 1961 je izdelan Graf 3, ki prikazuje gibanje števila prebivalstva v Piranu od januarja 1952 do oktobra 1955. Oba grafa (2 in 3) predstavljata migracijsko najintenzivnejše obdobje mesta v vsem 20. stoletju.

**Sl. 2: Knjiga priseljencev, 1952 dalje (PAK. PA, R 4).
Foto 2: Registro immigrazioni, dal 1952 in poi (PAK. PA, R 4).**

Do leta 1952 je oblast brez večjih težav nadomeščala izseljeno prebivalstvo, ker število slednjih ni bilo veliko in ker se niso izselili v strnjenem valu. Od marca do junija leta 1952 je potekal prvi val (najmanjši od vseh opaženih) izselitev. Udeležilo se ga je 300 oseb, kar pomeni, da so se v tem obdobju izseljevale poprečno dve do tri osebe dnevno.

Ker je VUJA (vojna uprava jugoslovanske armade) do konca leta 1953 naseljevala v mesto poprečno le eno osebo na dan, je vsak val izselitev zmanjševal število meščanov. Slednje je padalo, dokler se niso izselili vsi, ki so to nameravali storiti.

V začetku poletja leta 1952 je v Piranu živelo 4.700 ljudi. Do jeseni istega leta so imele priselitve in odselitve podobno intenzivnost, zato se število prebivalcev ni spreminjalo. Večina meščanov se je še vedno trdno oklepala svojih domov in upala na boljše čase ter na priključitev cone B k Italiji. Nekateri so sicer že bili pripravljene na odhod (za vsak slučaj), čeprav so še upali, da selitev ne bo potrebna.

Ko je v začetku oktobra 1953 Zavezniška vojaška uprava v Trstu obznanila, da bo prepustila upravo cone A Italijanskim civilnim oblastem (kar je pomenilo prepustitev cone B Jugoslaviji), je večini staroselcev (oseb, rojenih v Piranu) zadnje upanje splavalo po vodi in začelo se je obdobje množičnega izseljevanja. To je potekalo (v treh večjih valovih) do začetka leta 1956. V letu dni, od oktobra 1953 do oktobra 1954 je VUJA povečevala število priselitev, vendar poprečje dveh imigrantov dnevno ni bilo doseženo. V istem obdobju se je v dveh valovih izselil poldrugi tisoč oseb.

Najprej, še pred zimo, so začeli odhajati tisti (pesimisti, realisti), ki so živeli v latentni pripravljenosti na potovanje. Že novembra istega leta (1953) je zabeleženo

najvišje mesečno število emigrantov v preučevanem obdobju (257 - med 8 in 9 dnevno). Tega jesenskega izselitvenega vala se je udeležilo približno 500 oseb. Ker je oblast še vedno nadomeščala samo eno izselitev dnevno, je padlo število prebivalstva. Čez zimo je mesto še imelo nad 4.000 prebivalcev, na pomlad leta 1954 pa je število prebivalcev spet začelo padati.

Spomladi 1954 se je začel drugi večji izselitveni val, po katerem je bilo mesto osiromašeno za novih 1.200 prebivalcev. Kljub sproščnemu izseljevanju oblast še vedno ni sprostila priseljevanja zato je število prebivalcev zdrknilo še nižje. Oktobra 1954, ob podpisu Londonskega sporazuma je v Piranu živelo 3.500 ljudi. Podpisani sporazum je še zadnje dvomljivce prepričal v to, da Piran pač ne bo več v italijanski državi.

Sporazum je tudi močno vplival na migracijske tokove v Piranu. Do njegovega podpisa je večina povojnih imigrantov v mestu izvirala iz neposredne soseščine (cona B STO). Iz tega obdobja vleče korenine relativno visok delež Hrvatov v mestu. Po podpisu sporazuma, pa se je začelo množično priseljevanje iz vseh Jugoslovanskih republik in pokrajin, največ iz Slovenije.

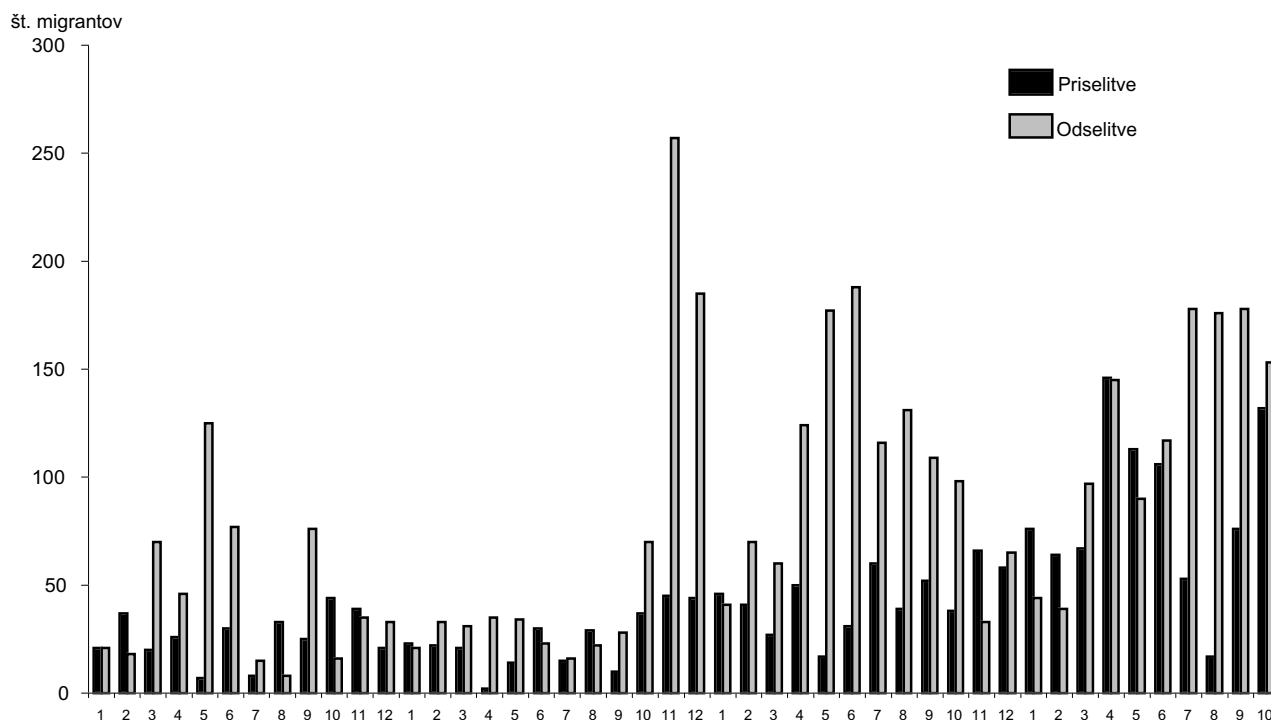
V zimi, ki je sledila sporazumu, je intenzivnost izselitev padla na poprečno 2 emigranta dnevno, okrepjene priselitve v istem času, pa so zadrževale število prebivalcev na nazadnje omenjeni številki (3.500) vse do junija 1955. Že marca leta 1955 se je začel zadnji val izselitev, ki je potekal do konca leta. Odsesel je novih 1.200 prebivalcev, ali poprečno štiri na dan. Od julija do septembra, po največji vročini celo šest dnevno.

Na ta zadnji, v bistvu pričakovani val emigracij se je oblast bolje pripravila kot na prejšnje, vendar je kljub temu uspela nadomeščati izgubljeno prebivalstvo mesta le do junija 1955. Po aprilskem poprečju petih priselitev

dnevno, je število imigrantov do jeseni upadalo, tako da se je ob intenzivnih izselitvah število prebivalcev v mestu do konca leta 1955 konstantno zmanjševalo. Tokratno padanje števila prebivalstva se je ustavilo okrog številke 3.000, kar je tudi najnižja številka, ki jo je mesto doseglo.

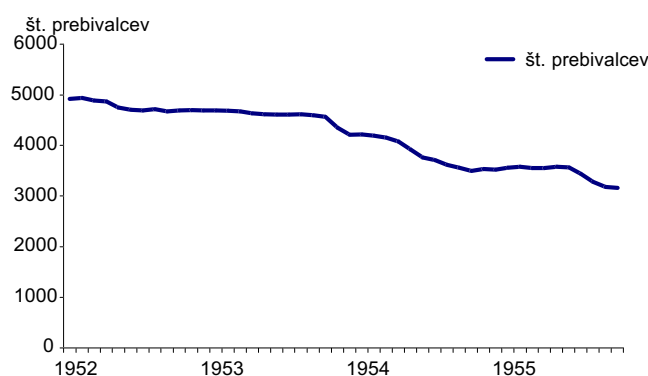
Z novim letom 1956 se je tudi za mesto začelo novo

obdobje. V štirih mesecih do popisa (registracije) prebivalstva aprila 1956 (P 56), se je izselilo še zadnjih 100 emigrantov zadnjega strjenega vala odselitve. Po podatkih iz P 61-1 se je v tem času priseljevalo poprečno več kot 50 oseb mesečno, tako da je Piran ob registraciji prebivalstva aprila 1956 imel 3.547 prebivalcev, vsa občina pa 9.385.

Graf 2: Migracijski saldo v Piranu od januarja 1952 do oktobra 1955 (PAK. PA, R 3; PAK. PA, R 4).

Grafico 1: Saldo migratorio a Pirano dal gennaio 1952 all'ottobre 1955 (PAK. PA, R 3; PAK. PA, R 4).

Graf 3: Gibanje števila Pirančanov od januarja 1952 do oktobra 1955 (PAK. PA, LP 51; PAK. PA, R 3; PAK. PA, R 4; P 56; P 61-1).

Grafico 3: Movimento demografico dei piranesi dal gennaio 1952 all'ottobre 1955 (PAK. PA, LP 51; PAK. PA, R 3; PAK. PA, R 4; P 56; P 61-1).

GIBANJE ŠTEVILA MEŠČANOV MED POPISI PREBIVALSTVA V LETIH 1956 IN 1961

Ob popisu prebivalstva leta 1961 je v Piranu živel 5.474 prebivalcev (P 61-2), ali 1.900 več, kot ob popisu spomladi 1956. Od teh 1.900 se jih je 1.366 priselilo v letih 1958-1961. V tem času se je večina v piransko občino priseljenega prebivalstva naseljevala v mestu samem. Kakor hitro pa so si novi prebivalci uspeli zagotoviti boljše materialne pogoje so po navadi zapustili mesto in si poiskali boljše življenjske pogoje v sosednjih krajih (Portorož, Lucija) in občinah (Izola, Koper).

Pri obdelavi podatkov iz popisa v letu 1961, se je uradnikom beograjskega Zveznega zavoda za statistiko v 10 knjigi na strani 199 prikradla drobna napaka. Zapisali so, da je ob popisu marca 1948 v Piranu živel 5.452 oseb, ob popisu marca 1953 pa 3.574, ter ob popisu marca 1961 5.474. Na tem zavodu niso čutili potrebe

niti z opombo opozoriti uporabnike statističnega vira, da je popis prebivalstva na ozemlju cone B v letu 1948 izveden decembra in ne marca ter da popisa prebivalstva v coni B leta 1953 sploh ni bilo. Šele aprila 1956 (pol leta po priključitvi k Jugoslaviji) je po načelih Jugoslovanskega popisa prebivalstva v letu 1953, registrirano prebivalstvo nekdanjega Koprškega okraja cone B. Rezultate te registracije so v Beogradu (leta 1965) hladnokrvno (in brez pripomb) pripisali letu 1953, slovenska literatura pa jih je nekritično povzemala (Pletikosić, 1999, 21).

Medtem, ko se število prebivalcev za leto 1948 po beograjskem viru ne razlikuje bistveno od števila prebivalstva, dobljenega iz arhivskih registrov priseljenega in odseljenega prebivalstva za isto leto, je beograjski podatek o številu meščanov v letu 1953 zelo zavajajoč in ne odraža zgodovinskih dejstev, saj je po omenjenih registrih marca 1953 v Piranu prebivalo približno 4.600 oseb, ali 1000 več, kot jih za isto obdobje navaja uradna državna statistika.

Ker se je podobna napaka ponavljala pri vseh (treh) občinah Slovenske Istre (Koprškega okraja cone B), so posledično napačni vsi indeksi gibanja prebivalstva za omenjene občine, ki so računani na napačni osnovi.

ZAKLJUČEK

Trend priseljevanja poprečno nižjega socialnega sloja novega prebivalstva v mesto, kjer so že bile proste nastanitvene zmožnosti in izseljevanja tistih, ki so si dvignili standard in ustvarili (zgradili, kupili) nova bivališča drugod po občini, se je nadaljeval še dolgo po egsodusu.

V letu 1981 je število meščanov padlo pod 5.000 (P 81). Na račun mesta se je seveda bohotilo število prebivalcev v drugih naseljih v občini. Lucija bo kmalu imela dvakrat več prebivalcev kot Piran in Portorož ga bo tudi v kratkem številčno prehitel. Demografski trendi kažejo, da bo ob popisu prebivalstva v letu 2001, v mestu živelo manj kot 4.000 oseb. Že v bližnji prihodnosti bo mesto vsako zimo nazorno prikazovalo vrvež in videz, ki ga je imelo proti koncu leta 1955, ko so mu rekli mesto duhov.

Čisto na koncu še tri ugotovitve. V začetku tega stoletja je v mestu živelo 60% prebivalstva občine, ob koncu stoletja pa v njemu živi samo še dobra četrtina. V desetletju 1951-1961 je Piran zamenjal skoraj celotno (9/10) prebivalstvo. Od leta 1961 do danes ga je najmanj še enkrat.

INFLUENZA DELLE MIGRAZIONI SULLA POPOLAZIONE DI PIRANO ALLA METÀ DEL XX SECOLO

Ivica PLETIKOSIĆ

Centro di ricerche scientifiche della Repubblica di Slovenia - Capodistria, SI-6000 Capodistria, Via Garibaldi 18

RIASSUNTO

Il numero degli abitanti di una località dipende da numerosi fattori sociali e naturali. Una stretta penisola era il luogo ideale per difendersi dai pericoli che infestavano il Medioevo. Quello che in passato era un dono naturale che aveva favorito l'insediamento, in tempi più recenti si è dimostrato un impedimento alla crescita della popolazione di Pirano. La città, infatti, non dispone di spazio per espandersi, limitata dal mare a nord, sud e ovest, mentre ad est c'è la località di Portorose.

Ai primi del Novecento e sino alla vigilia della prima guerra mondiale, in un'area fittamente edificata, con una cintura verde sotto Monte Mogoron (Bellavista – Vicolo degli olivi), vivevano quasi 8.000 persone. Né prima né dopo Pirano ha mai raggiunto una concentrazione simile.

Nel primo dopoguerra, con il crollo economico di Trieste, centro sul quale Pirano continuò a gravitare sino alla metà del XX secolo, la località fu investita dalla crisi economica, che portò ad una diminuzione del numero di abitanti, in particolare dopo la grande crisi del mondo capitalista negli anni Trenta.

Da allora e sino al principio del 1952 la città fu abitata da circa 5/6.000 persone. Nell'estate di quell'anno, esaurita la prima ondata di partenze, gli abitanti erano ridotti a meno di 5.000 (per la prima volta nel XX secolo). Nell'autunno del 1953, al termine della seconda ondata di massicce partenze, Pirano era abitata ancora da 4.000

persone. Dopo la terza (estate 1954) e la quarta ondata di partenze (l'ultima - estate 1955), nonostante la massiccia opera di immigrazione, Pirano registrava una popolazione di appena 3.000 anime.

In sei mesi (aprile 1956) le autorità locali riuscirono a far insediare a Pirano 500 persone, e fino al censimento del 1961 riuscirono a raggiungere il numero di abitanti di prima dell'esodo. Ma non a superarlo. Il censimento jugoslavo del 1981 ha richiamato l'attenzione sul fatto che la popolazione della località è (nuovamente) inferiore a 5.000 anime, mentre il censimento sloveno del 2002 mostrerà di quanto il capitalismo neoliberale (sloveno) abbia fatto diminuire con le sue leggi di mercato il numero dei piranesi.

Parole chiave: migrazioni, Pirano, XX secolo

VIRI IN LITERATURA

- P 48** - Prijava prebivalstva za preskrbo v Istrskem okrožju z dne 15. 12. 1948 (1951). Ljubljana, Statistični urad SRS.
- P 56** - Stalno prebivalstvo v občinah Izola, Koper in Piran dne 25. 4. 1956 (1957). Ljubljana, Zavod za statistiko LRS.
- P 61-1** - Popis stanovništva 1961, Knjiga VI (1967) - Vitalna, etnička i migraciona obeležja. Beograd, Savezni zavod za statistiku SFRJ.
- P 61-2** - Popis stanovništva 1961, Knjiga X (1965) - Stanovništvo i domaćinstva u 1948, 1953. i 1961. Beograd, Savezni zavod za statistiku SFRJ.
- P 81** - Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u 1981. godini (1986). Beograd, Savezni zavod za statistiku SFRJ.
- PAK. PA** - Pokrajinski arhiv Koper, enota Piran. Fond Občina Piran.
- PAK. PA, LP 48** - Letni pregled demografskega gibanja prebivalstva v letu 1948, Relazione annuale del movimento demografico della popolazione.
- PAK. PA, LP 49** - Letni pregled naravnega in socialnega gibanja stalnega prebivalstva za leto 1949, Prospetto annuale del movimento naturale e sociale della popolazione stabile.
- PAK. PA, LP 50** - Letni pregled o gibanju stalnega prebivalstva za leto 1950, Prospetto annuale del movimento della popolazione residente.
- PAK. PA, LP 51** - Letni pregled o gibanju stalnega prebivalstva za leto 1951, Prospetto annuale del movimento della popolazione residente.
- PAK. PA, P 10-554** popisnih listov z dne 31. 12. 1910, Foglio d'iscrizione per l'anagrafe della popolazione e dei più importanti animali utili domestici secondo lo stato del 31 dicembre 1910.
- PAK. PA, P 36** - Zbirni podatki popisa prebivalstva v letu 1936, VIII censimento generale della popolazione - 21 aprile 1936-XIV - Riepilogo dei computi giornalieri di Sezione per il Comune di Pirano.
- PAK. PA, Prospetto 51** - Prospetto delle varie nazionalità residenti nel C. P. C. di Pirano, 20. 10. 1951.
- emigrazioni, januar 1946 - junij 1950.
- PAK. PA, R 2** - Register priseljenih oseb, Registro immigrazioni, januar 1946 - junij 1950.
- PAK. PA, R 3** - Register odseljenih oseb, Registro emigrazioni, januar 1952 - julij 1956.
- PAK. PA, R 4** - Register priseljenih oseb, Registro immigrazioni, januar 1952 - oktober 1955.
- PAK. PA, Relazione 51** - Relazione del movimento demografico della popolazione stabile di Pirano dal 1 gennaio 1949 al 30 settembre 1951, z dne 20. 10. 1951.
- PAK. PA, SP 46-49** - Statistično poročilo rojstev, porok in smrti za dobo 1946 - 1949, Relazione statistica delle nascite, matrimoni e morti il periodo dal 1946-1949.
- PAK. PA, ZEK** - Zapisniki epuracijskih komisij.
- Beltram, J. (1986):** Pomlad v Istri: Istrsko okrožje cone B Svobodnega tržaškega ozemlja 1947-1952. Koper, Lipa.
- Cadastre (1946):** Cadastre National de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Sušak, Edition de l'Institut Adriatique.
- Crnica, A. (2000):** Pogovor z avtorjem (december, 2000). Magnetofonski zapis pri avtorju.
- de Castro, D. (1999):** Memorie di un novantenne: Trieste e l'Istria. Trieste, MGS Press.
- Kramar, J. (1992):** Ribja industrija v Izoli v letih od 1945-1954. Annales, 2. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Znanstveno-raziskovalno središče RS Koper, 175-182.
- Marin, L. (1992):** Upravna in teritorialna razdelitev Slovenske Istre v zadnjih treh stoletjih. Annales, 2. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Znanstveno-raziskovalno središče RS Koper, 159-174.
- Pletikosić, I. (1999):** Migracije v Piranu v dvajsetem stoletju. Magistrska naloga. Ljubljana, ISH.
- Pletikosić, I. (2000):** Migracije v Piranu med drugo svetovno vojno in neposredno po njej. Annales, 20. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Znanstveno-raziskovalno središče RS Koper, 217-230.
- Terčon, N. (1989):** Razvoj industrijskega ribištva na slovenski obali v letih 1945-1959. Kronika, 37, 1-2. Ljubljana, 123-134.
- PAK. PA, R 1** - Register odseljenih oseb, Registro